

22.08.00z

86-jarige Martha Minne over een leven naast het kraambed en als verpleegster in de materniteit Sint-Joze

Queen Mum van Oostendse verpleegkunde

Vandaag woont Martha Minne aan het vernieuwde Sint-Catharinaplein, waarin groen en spelende kinderen de levenszin van een rustende vroedvrouw niet mooier kunnen inkleuren. Op te merken dat Martha 25 jaar verpleegster was in het Sint-Jozefsziekenhuis. Ze werd er bij het oprustgaan op afscheidsdrink... en radio vergast. Aangesloten bij CRM, KBC, Volksbond, Volkshogeschool, Lourdesvrienden en KAV is Martha Minne wel heel verenigingsgeel. Ze is ook lid van de Katholieke Verpleegkundigen en Vroedvrouwen die jaarlijks in Oostende congresseren en waar dokters zich op het spreekgestoelte danig laten gelden. Deze verpleegstersvereniging liet Martha toe een flink stuk van de wereld te zien: Côte d'Ivoire, Rome, Duitsland, Amerika e.a. Guadaloupes.

Legende uit de Oostendse verloskunde, Martha Minne, komt uit de *Vlazielse boerebuten*. Amper een ukkepek van drie werd ze met de onverbiddelijke hardheid van het leven geconfronteerd, toen haar moeder in 1917 het leven liet in een bombardement. Braaf zieltje bij de nonnen zat het Martha blijkbaar al van in het lager onderwijs in de genen ooit vroedvrouw te worden. Het jaar dat koningin Astrid verongelukte, studeerde Martha Minne in 1935 af als verloskundige. Na verloop van tijd kon ze in de Oostendse Elisabethmaterniteit — buurt Petit-Paris aan de Square — een macht van kindjes op de wereld zetten. Toen midden de Tweede Wereldoorlog het moederhuis door de bezetter werd gesloten, ging Martha de straat op om aanstaande moedertjes in hun eigen huis te helpen bevallen. Natuurlijk mag een vroedvrouw trouwen en Martha zweert dat ze hiervoor meerdere aanvragen kreeg. Zo van de zo schone als brave Albert... Maar wat wil je, onze vroedkundige vond naar eigen zeggen nooit de tijd om te trouwen.

Waterman van 14 februari 1914 had Martha Minne nog een jongere zus. Vader Kamiel had een hofstee met koeien, zwijnen en werkpaarden, alsook akkergrond voor het kweken van patatten, tarwe en rogge. Martha was meer dan zomaar een boerentriën: ze molk al zeer vroeg koeien en schrok er niet van om met de paarden het landbouwveld te eggen.

Mama en vier vriendinnen doodgebombardeed...

Haar dochters kenden moeder Maria Debouck eigenlijk niet. Ze was één van de vijf madammen uit Ardoois die in 1917 naar het Kotjesgehucht ging, op zoek naar eten voor haar kroost. Dat was de tijd van het IJzerfront, met langs weerszijden van de frontlijn vijanden die mekaar gestadig in het oog hielden. Vandaar de veronderstelling dat de geallieerden waarschijnlijk zullen gedacht hebben, dat het *wijvengroepje* Duitse soldaten waren. Meteen vijf gezinnen in de diepste rouw...

Primus van de klas

In de lagere school was

Martha goed in rekenen en opstel, meestal primus van de klas. Met een dragende stem kon zij op het oksaal, naast kosterin zuster Gerarda, een doorvoelde Ave Maria brengen. Communie en Vormsel waren ceremonieën die toen twee dagen in beslag namen: „Daarvoor moesten we met de zusters te voet van Vladslo naar Keiem. Nogal een eind, zeg.”

Op aanzeggen van tante Zoë trok Martha naar de school voor vroedvrouwen in Brugge: „Nee, het waren daar geen zusters. We leerden er het gestel der beenderen, noodzakelijk om de rol van het bekken bij het uitdrijvingsproces tijdens de bevalling efficiënt te kunnen inschatten. Als je na enkele maanden al eens toegang krijgt tot de verloskamer, sta je met je neus voor de feiten: hoe de kraamvrouw het best ligt, zit en werkt om haar kind te baren.”

— **Angstige moeders in spe courage geven?**

— **Martha:** „Natuurlijk moet je als vroedvrouw angstige kraamvrouwtjes moed in spreken en zeggen dat het allemaal niet zolang meer zal duren... Vaak werden we ook naar de vroegere Sint-Annaschool (toen nog achter St.-Annarei) gestuurd, waar ons het verzorgen van kinderen werd bijgebracht. Benevens filosofie kregen we ook Franse les, die heel nuttig zou blijken omdat we iets later naar Frankrijk

werden gestuurd om er, samen met een dokter, aan daadwerkelijke verloskunde te doen.”

Ontsluitingsperiode eerstbarende vergt 12 tot 16 uur

Wanneer de zwangerschap op zijn einde loopt, is het kind — opgevouwen met hoofd en

handen op de borst en knieën opgetrokken — omgeven door eivliezen, waarin zich het vruchtwater bevindt. Op deze wijze ligt de baby in de baarmoeder, meestal met het hoofd naar beneden.

— **Vermoedt vroedvrouw tijdstip bevalling?**

— **Martha:** „Ja, omdat je eigenlijk alles volgt. Je moet eerst en vooral de opening van de baarmoeder in het oog houden. Naarmate dat evolueert kun je zeggen, wanneer het kind zal komen. Zoals in alle beroepen is de ene vroed-

vrouw daar iets kundiger in dan de andere.”

Op zeker ogenblik beginnen de spieren in de wand van de baarmoeder zich periodiek samen te trekken. Eerst met vrij grote tussenpozen, later om de tien à vijf minuten. Ontsluitingsweeën die pijnlijk zijn maar eigenlijk het openen van de baarmoedermond teweegbrengen. Door inwendig onderzoek (na langdurig wassen der handen, met een of twee vingers in gesteriliseerde rubberen handschoenen) in de schede kan de verloskundige

deze ontsluiting conuoleren. Op een gegeven moment breken de eivliezen, waardoor het vruchtwater voor een groot deel wegloopt. *Het water breekt...*

— **Pijn... maar water breekt nog niet ?**

— **Martha :** „Als het water niet breekt uit zichzelf, maar de hals van de baarmoeder is volledig open, mag de vroedvrouw dan zelf het water doen breken. Iets wat heel zelden gebeurt... Of *dragen* kunnen aangemoedigd worden ? Jazeker, met pikuurtjes hé.”

Is er volkomen ontsluiting — wanneer de baarmoedermond niet meer als een rand te voelen is, dan kan het kind worden uitgedreven. De baarmoedermond is nu opengeroken tot een doorsnede van ruim 10 cm. Bij een eerstbarende vergt de ontsluitingsperiode meestal 12 tot 16 uur.

— **Ervaringen met keren van het kind ?**

— **Martha :** „Op een dag werd ik door dr. Lauwereyns aangezocht — toen het kindje niet zakte — een voetje op te zoeken om te helpen trekken. Reden: mijn handen waren kleiner dan die van de dokter. Dr. Lauwereyns was een heel bekwame geneesheer inzake verloskunde. Met hem moet zeker Dr. Vanhoutte vernoemd. Het was maar als de kraamvrouw een dokter vroeg dat ze kwamen. In het ander geval deden wij, vroedvrouwen, de bevallingen.”

Moedertjes moeten zelf willen meewerken

Als we het hebben over duwen en persen geeft Martha Minne toe dat de ene vrouw gemakkelijker *koopt* dan de andere. Vorm en wijde van het bekken — zo van voor als van achter — zijn hierbij heel bepalend. Er ligt daar een vrouw, voor wie de bevalling nog een volstrekt onbekende is. Wat zeg je haar dan ?

— **Martha :** „Dat ze haar best moet doen en dat het allemaal wel goed zal verlopen. Let op, het moedertje in sne

moet meewerken hoor ! Zo maakten we het mee dat iemand op het eind van haar zwangerschap het vertikte om mee te werken : voor haar kop niet. Toen de dokter arriveerde, kon er geen keizersnede meer toegepast worden. Ze hebben het dan maar met de *ijzers* gedaan. Omdat het allemaal veel te lang had geduurd, hebben ze finaal de dood van het kindje moeten vaststellen. Wat wil je, als de moeder in spe niet wil helpen...”

— **Ooit tweelingen op de wereld geholpen ?**

— **Martha :** „Mens, zwijg er over ! Zekere dag heb ik tijdens de oorlogsjaren liefst twee tweelingen uitgedreven. Het eerste duo betrof een moeder uit de Steenbakkersstraat en het andere iemand van de Vuurtorenwijk. Je kunt het zeker voelen dat er een tweeling op komst is. Via de stethoscoop hoor je hun onderscheidelijk hartje kloppen. Komt de eerste baby er via het gewoon stramen, dan komt de tweede heel wat rapper !”

— **Vroeddagen, drukke dagen...**

— **Martha :** „We moesten zodanig veel werken dat *uitgaan* voor ons bijna niet kon. Zo vroeg ik dr. Lauwereyns eens iets om wakker te blijven, omdat ik in de cinema altijd in slaap viel. We hebben eens in één nacht zes bevelingen gedaan in de Elisabethmaterniteit. Madame Blanckaert, de directrice, was een wreed christelijk mens dat er op stond dat we naar de mis gingen. Welnu, die bewuste morgen — na het halfdozijn bevelingen ! — viel ik bijna van mijn stoel in de kerk !”

— **Boreling moet terstond schreien...**

— **Martha :** „Als het bij de geboorte niet schreit, krijgt het op zijn poeper : de vuiligheid

kan dan weg !”

Enkele raadgevingen

Laten we eindigen met een paar vlugge vraagjes...

— **Raad aan toekomstige moedertjes ?**

— **Martha :** „Zet angst van je af, want in het kraambed komt alles wel naar wens voor mekaar. Maak er een erezaak van om naderhand je kind goed op te voeren.”

— **Wat zou je afraden...**

— **Martha :** „Het is een feit dat meisjes vroeger heel wat minder rookten. Ik zou aanstaande moedertjes toch aanmanen niet meer te roken : nicotine kan niet goed zijn voor de ontlukende baby.”

— **Borstvoeding...**

— **Martha :** „Lijkt mij de beste beslissing, al was het maar voor een paar maanden. Moedermelk is altijd beter dan koemelk.”

— **Onder water bevalling...**

— **Martha :** „Ik geef toe dat ik daar aanvankelijk mijn twijfels over had. Toegegeven dat menige kraamvrouw daar heel tevreden over is en dat ik het zelf graag eens zou willen zien.”

— **Trok jij ooit bv's uit de moederschoot ?**

— **Martha :** „Onderweg met de pastoor van de H. Hartparochie was er enkele jaren geleden iemand uit zijn omgeving die naar mijn leeftijd vroeg. Ik ben 83, zei ik die man. Jufvrouw Minne, zei hij me, jij hebt mij op de wereld geholpen. Terstond herinnerde ik mij nog de naam van zijn moeder, Marceline Geldhof. Je had het over *bijzondere Vlamingen*, welnu ik heb een resem Ghesquière's op de wereld geholpen. De meest bekende zal wel politicus Fernand Ghesquière geweest zijn, die op 3 maart 1933 het levenslicht zag.”

Ook vroeger was verloskunde oké

Ooit geen mannen bij de bevalling

„Toegegeven”, aldus Martha Minne, „dat het er vroeger bij behaalde technische handelingen iets primitiever aan toeging. Wat evenwel zuivere verloskunde betreft, waren wij minstens even efficiënt.”

„Ik heb het nog meegemaakt dat er in het moederhuis nog geen couveuses — toestellen waarin zwakke of te vroeg geboren baby's op een bepaalde temperatuur gehouden worden — waren. We zetten de kindjes toen in hun met deken bedekte bedje tegen de warmte uitstralende radiator. Ook pulletjes met warm water en watte rond armen en benen ontbraken niet.”

Martha Minne herinnert zich ooit een kindje van een winkelierster op de wereld te hebben geholpen: „Ik weet nog dat ik het kleine ding een met watte gestoffeerde vestje voor de warmte aandeed. Om de drie uur gaf ik de baby een flesje. Want mama stond in de winkel... en had geen tijd voor haar toch liefste knuffelkleintje...”

— Er was een tijd dat vaders in spe de bevalling niet mochten bijwonen...

— **Martha**: „Ik herinner mij tijdens de oorlog een bevalling te hebben gedaan, op een ogenblik dat directrice Blankaert door de bezetters buiten de kustzone werd gezet. Bij de bevalling in het *Hospitaal* vroeg ik zuster Lutgarde of de echtgenoot aanwezig mocht zijn. De non gaf hiervoor graag haar toestemming.”

Op te merken dat de St.-Elisabethmaterniteit tijdens oorlog van de bezetter moest sluiten. Ogenblik waarop Martha Minne heel wat bevallingen aan huis heeft verricht. „We deden zulks alleen: we hadden hiervoor toch een diploma”, zegt Martha kordaat.

Volgens Martha Minne zal er op de wereld wel niets mooier zijn dan een barende moeder. Op zich een wonder dat met niets kan vergeleken worden. De tederheid waarmee een pas bevallen vrouw in het kraambed het kindje op haar borst drukt, is hét wonder der wonderen dat zich in liefde van moeder tot kind vertaalt. Ogen en warmte die het lichaam van de mama uitstraalt, laten je nooit meer los.

In Limburg gebeuren nog veel bevallingen thuis

Penicilline voor de kraamkoorts

In de Brugse school voor vroedvrouwen maakte Martha Minne het voor de eerste keer mee, dat een moeder uit Izegem in het kinderbed bleef: „Overdreven bloedverlies kan de kwalijke oorzaak zijn. Enige dagen na de bevalling leidt kraamkoorts aleens tot een regelrecht fatalisme. Vroeger had men geen medicamenten daartegen, vandaar dat menige moeder die koorts niet overleefde. Trouwens tijdens en na het ter wereld brengen van een kind, kan de moeder ook een longontsteking opdoen. Oorzaak al of niet gekend, kunnen we je verzekeren dat de verschrikkelijkheid van een moeder die in het kinderbed blijft geen enkele vroedvrouw onberoerd laat...”

Het is geweten dat kraamvrouwenkoorts een meer dan serieuze stoornis is, in het herstellingsproces van de moeder. Stoornis die vroeger gevreesd werd, maar vandaag — gelukkig maar! —, sedert penicilline-injecties zich als doeltreffend wapen manifesteerden, veel minder voorkomt. Waar de temperatuur destijds tot 40° opliep, kreeg de kraamvrouw koude rillingen en voelde zich tijdens de kraamkoorts zwaar ziek.

— Mag vroedvrouw zon-

der dokter kindje ter wereld helpen?

Thuis bevallen

— **Martha:** „Ik denk van wel. Tijdens de oorlog hebben wij alleszins de bevallingen aan huis mogen verrichten: de bezetter liet een openhouding van moedertjes in een materniteit niet langer toe. Bij mijn weten mogen moeders nog altijd thuis bevallen, indien zij dit wensen. In dergelijk geval dienen kommen, gekookt water en kannen met koud water ter beschikking van de vroed-

Martha Minne houdt zo erg van Oostende, dat ze er nooit meer wil weggaan: „Ik heb veel familie op de boerenbuiten wonen en trek dan ook meermaals het Vlaamse binnenland in. Al zou ik er zeker niet meer willen verblijven: temidden koren en patatenvelden kan het vaak zo verschrikkelijk eenzaam zijn. Toch ga ik niet veel naar 't zèètte, omdat ik niet meer zo goed te been ben. Ik heb twee nieuwe heupen (1990 en 1992); bij een hartoperatie (1986) dienden — van knoezel tot knieën — aders uit mijn benen gehaald, waarbij de circulatie in mijn onderste ledematen voortaan te wensen overlaat. 's Avond kijk ik wel een beetje naar de televisie, meer speciaal naar „Mooi en meedogenloos“, het feuilleton van de oudjes, weet je! Al hou ik heel erg van documentaires à la Wies Andersen of Symons Tafelberg.”

vrouw gesteld. *Naar het schijnt zouden er thans in het Limburgse nog veel vrouwtjes thuis bevallen.”*

— **Gaan bevallen moeders thans vroeger naar huis?**

— **Martha:** „In onze tijd moesten bevallen moeders tien dagen het bed houden. Ik denk dat ze vroeger angst hadden voor het zakken van de baarmoeder. Vrees die blijkbaar niet gegrond was, als je ziet dat de moderne geneeskunde een vroeger vertrek toelaat... en de bevallen Wendy van Wanten wel heel vroeg over haar Clémentje aan het zingen ging...”

Veel ten goede veranderd

— **Wat omtrent nazorg moeder en kind...**

— **Martha:** „Wij boden moeder en kind de noodzakelijke verzorging. Het kwam er op aan te waken dat de kindjes schoon in hun bedje lagen, opdat ze toch niet zouden versmachten. Leg ze niet op hun rug, maar wel op hun zijdeke.”

— **Wat moet nog verbeterd in de verloskunde?**

— **Martha:** „Als we de hedendaagse behandeling en begeleiding van de kraamvrouw zien, moeten we bekennen dat er al heel veel ten goede van de verloskunde is veranderd.”